

5. 12. 2018

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Je rozhodce vázán judikaturou soudů?

V právní praxi rozhodčího řízení je občas řešena otázka, nakolik je rozhodce vázán judikaturou vyšších soudů, tj. zejména Nejvyššího soudu České republiky (dále též jen „Nejvyšší soud“) a Ústavního soudu České republiky (dále též jen „Ústavní soud“). Uvedená otázka nebyla dosud judikaturně řešena, neboť přezkum rozhodčího nálezu soudem co do merita věci není ze zákona přípustný.

Všechny důvody přezkumu rozhodčího nálezu jsou taxativně uvedeny v ust. § 31 zákona č. [216/1994](#) Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „z.r.ř.“), a meritorní přezkum rozhodčího nálezu mezi ně (v souladu s celosvětovými zásadami rozhodčího řízení a modelovým zákonem UNCITRAL) nepatří. Judikatura českých soudů řekla k otázce možnosti meritorního přezkumu rozhodčího nálezu rovněž svoje kategorické ne. Již ve svém rozsudku ze dne 30. 10. 2009, sp. zn. 33 Cdo 2675/2007, zaujal Nejvyšší soud jednoznačný závěr, že „Institut zrušení rozhodčího nálezu podle § 31 zák. o r. ř. nepředstavuje řádný ani mimořádný opravný prostředek proti rozhodčímu nálezu; formou opravného prostředku jak po stránce procesní, tak i věcné správnosti rozhodčího nálezu může být jedině přezkum jinými rozhodci podle § 27 zák. o r. ř. Úmyslem zákonodárce bylo vyloučit soudní přezkum věcné správnosti rozhodčího nálezu, tj. správnosti skutkových zjištění a právního posouzení věci; měl-li by soud v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu přezkoumávat jeho věcnou správnost, pozbyla by smyslu právní úprava rozhodčího řízení.“

Není-li ovšem možné rozhodčí nález meritorně přezkoumat, poskytuje to rozhodcům značný prostor pro uplatnění jejich vlastního právního názoru, který se může ocitnout v potenciální kolizi s ustálenou judikaturou vyšších soudů; u těch z rozhodců, kteří jsou méně zatíženi konvencemi a normami, by to mohlo vést až k nerespektování judikatury vyšších soudů v jejich rozhodovací praxi. Zda je taková praxe možná, se pokusíme shrnout v následujícím příspěvku.

Vázanost rozhodce zákonem

Rozhodce je při svém rozhodování vázán primárně ust. § 25 odst. 3 z.r.ř., které stanoví, že „*Při rozhodování se rozhodci řídí hmotným právem pro spor rozhodným; mohou však spor rozhodnout podle zásad spravedlnosti, avšak jen tehdy, jestliže je k tomu strany výslovně pověřily.*“ Vynecháme-li možnost rozhodování podle zásad spravedlnosti, která je specifikem rozhodčího řízení a nebývá v praxi rozhodčího řízení příliš využívána, vyplývá z uvedeného ustanovení vázanost rozhodce

zákonem, jakož i dalšími právními předpisy, tedy mezinárodními smlouvami i právními předpisy podzákonými, např. vyhláškami či nařízeními.[1]

Vázanost rozhodce hmotným právem pro spor rozhodným stanoví zákon. Zajímavé je v této souvislosti vymezení povinnosti normativní vázanosti právem u soudců, kteří v justičním systému rozhodují spory vedle rozhodců, kdy rozhodování sporů prostřednictvím soudů je chápáno jako standardní způsob řešení sporů, na rozdíl od rozhodování sporů rozhodci, které je chápáno celosvětově jako alternativní způsob řešení sporů.

Vymezení povinnosti normativní vázanosti právem u soudců je provedeno přímo Ústavou České republiky, která v ust. Čl. 95 odst. 1 stanoví, že *„Soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou.“* V odst. 2 téhož ustanovení se pak stanoví, že *„Dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu.“*

Na základě výše uvedeného normativního vymezení není rozhodce na rozdíl od soudce oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu, a nemá ani oprávnění předložit věc Ústavnímu soudu, dojde-li k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem.

Rozhodce tedy musí rozhodovat striktně podle zákona a mezinárodní smlouvy, která je součástí právního řádu, jakož i podle podzákoných právních předpisů. Z toho podle mého názoru vyplývá i vázanost rozhodce judikaturou vyšších soudů, a to zejména judikaturou Nejvyššího soudu České republiky a Ústavního soudu České republiky. Námitka, že rozhodce není soudní judikaturou vázán proto, že (i) není soudce, a že (ii) judikatura není pramenem práva, podle mého názoru neobstojí.

Není totiž pochyb o tom, že pokud je Nejvyšší soud povolán ke sjednocování judikatury[2], což má vést k jednotnému „metru“ v rozhodování soudů, je veřejný zájem na tom, aby i rozhodování v oné „alternativní oblasti řešení sporů“ bylo unifikováno.

Protože unifikaci rozhodčí rozhodovací praxe nelze při nemožnosti publikace rozhodčích nálezů jednotlivých rozhodčích soudů a rozhodců (rozhodčí řízení je neveřejné a neveřejný je i rozhodčí nález jako jeho meritorní výstup[3]) zajistit jinak, je cesta unifikace rozhodčí rozhodovací praxe prostřednictvím aplikace judikátů Nejvyššího soudu ze strany rozhodců v jejich rozhodovací praxi nezbytná.

Rozhodce by tak měl sledovat judikaturu Nejvyššího soudu České republiky a řídit se jí ve své rozhodovací praxi, včetně nezbytné reflexe jejích změn. Ostatně, tuto povinnost má rozhodce - podobně jako soudci - „nově“ normovanou rovněž ustanovením § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v aktuálním znění (dále jen „ObčZ“)[4], který zavedl všem orgánům rozhodujícím právní spory povinnost (i) rozhodnout právní případ obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s právním případem shoduje v podstatných znacích, s tím, že (ii) byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky. Jsem názoru, že povinnost rozhodnout právní případ obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut, se nevztahuje jen na právní případy rozhodované rozhodcem (množina takových případů je totiž neúměrně malá), ale že je nezbytné dosah uvedeného ustanovení vztáhnout i na případy řešené v judikatuře soudů, jejíž je Nejvyšší soud sjednocovatelem.

Co se potom týče vázanosti rozhodce nálezy Ústavního soudu, zde je tato dána vázaností rozhodce

ústavním pořádkem obecně, podobně jako v případě soudu. I rozhodce je totiž orgánem, jehož pravomoc k rozhodování sporů je založena primárně v čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)[5]. Rozhodce je totiž „jiným orgánem“ ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a má tedy - v tomto smyslu a pro tyto účely - stejné ústavní zakotvení jako soudce a z něj vyplývající stejnou povinnost stran respektu k ústavnímu pořádku. Ústavní soud k tomuto tématu nově dovodil, že „Rozhodčí řízení, jak bylo shora uvedeno, je druhem civilního procesu. To však samo o sobě vůbec neznámá, že soudy mohou do rozhodčího řízení libovolně zasahovat. Právní řád dává stranám možnost, aby rozhodčí smlouvou derogovaly pravomoc soudu a založily pravomoc rozhodce, jenž bude v jejich věci nalézat právo a výsledek této činnosti promítne do autoritativního rozhodnutí - rozhodčího nálezu.“ (srov. bod 29. Nálezu I. ÚS 3227/07). Navazující dovození Ústavního soudu pak obsahuje názor, že „Projednání věci v rozhodčím řízení z tohoto hlediska neznámá vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje spíše její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo; jinak by ostatně bylo pojmově nemyslitelné považovat rozhodčí řízení ve vztahu k soudnímu řízení za alternativní způsob řešení sporů.“ (srov. bod 19. Nálezu I. ÚS 3227/07).

Z uvedeného tak plyne, že zatímco předchozí rozhodovací praxe Ústavního soudu[6] zaujímala pozici, že rozhodce právo toliko narovnává a že tak činí v zastoupení stran, nově se traktuje, že činnost rozhodce nespočívá v narovnávání práva mezi stranami s konstitutivními účinky, ale že rozhodce (podobně jako soudce) při své rozhodovací činnosti právo (jinak již objektivně, nezávisle na něm ani na vůli stran sporu, existující), nalézá (a to s účinky deklaratorními). Ústavní soud pak rozhodce výslovně nově označuje za „jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo“, pročež není současně pochyb o tom, že Ústavní soud uznává, resp. považuje rozhodce za instituci, kterou Listina označuje v čl. 36 odst. 1 termínem „jiný orgán“.

Z výše uvedeného důvodu není z principu vůbec myslitelné, aby se rozhodce ústavním pořádkem resp. Interpretací souladu zákona s ústavním pořádkem provedenou Ústavním soudem neřídil, nadto pak s ohledem na znění čl. 89 odst. 2 Ústavy, podle kterého jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby.

K závěru že rozhodce je povinen řídit se judikaturou Nejvyššího soudu a nálezovou judikaturou Ústavního soudu, však doplníme, že je povinen řídit se pouze těmi rozhodnutími Nejvyššího soudu České republiky, která byla označena jako rozhodnutí kategorie A a byla publikována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu. Podobně, v případě vázanosti rozhodce nálezovou judikaturou Ústavního soudu platí, že rozhodce je vázán pouze nálezy či usneseními Ústavního soudu, která byla publikována ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky. Jen tato kritéria určují obsah pojmu „judikát“, který jedině může mít precedenční vliv a zavazovat jiné osoby a orgány vč. rozhodce, a jen soubor takovýchto konkrétních rozhodnutí tvoří (nikoliv abstraktní, ale rovněž naprosto konkrétní) množinu s názvem „judikatura“.[7]

Změna judikatury

Další z otázek, která v této souvislosti vyvstává, je situace, kdy se rozhodce judikaturou vzorně řídí a Nejvyšší soud nebo Ústavní soud v průběhu rozhodčího řízení judikaturu, kterou rozhodce na daný případ aplikuje, změní. Zde je předně třeba říci, že pokud jde o judikaturu, která není ustálená, ale jen nahodilá, nebo vyjádřená jako *obiter dictum* v nepublikovaném rozhodnutí vyššího soudu, není rozhodce povinen se takovou judikaturou řídit, neboť se o judikaturu nejedná (protože nejde o sbírková rozhodnutí, tj. rozhodnutí publikovaná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu České republiky nebo Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky (dále jen v tomto a výlučně v tomto smyslu „judikatura“).

Změna judikatury je podobně jako změna zákona obecně nežádoucí, neboť narušuje princip

předvídatelnosti práva a je pokaždé negativním zásahem do obvyklých poměrů uživatelů práva a do jejich právní jistoty. Ústavní soud k tomu uvádí, že „*Judikatura nemůže být bez vývoje a není vyloučeno, aby (a to i při nezměněné právní úpravě) byla nejen doplňována o nové interpretační závěry, ale i měněna, např. v návaznosti na vývoj sociální reality, techniky apod., s nimiž jsou spjaty změny v hodnotových akcentech společnosti. Ke změně rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povoláné i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem třeba přistupovat opatrně a při posuzování jednotlivých případů tak, aby nebyl narušen princip předvídatelnosti soudního rozhodování a aby skrze takovou změnu nebyl popřen požadavek na spravedlivé rozhodnutí ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení. Obecné soudy rozhodující v občanskoprávním řízení musí svůj postup, resp. právní názor uvést do souladu s trestněprávní doktrínou a judikaturou tak, aby nedocházelo k porušení základních práv účastníků řízení.*“ (podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3168/09, ze dne 05.08.2010).

Odůvodnění rozhodnutí odchylovajícího se od dosavadní judikatury musí být podle Ústavního soudu precizní: „*Je porušením základního práva na spravedlivý proces, nevypořádá-li se obecný soud dostatečně s předestřenou právní otázkou, a to navíc za situace, kdy v obdobné věci již rozhodl opačně. Pokud se totiž soud hodlá odchýlit od jiného rozhodnutí stejného soudu, podloženého pečlivým a podrobným výkladem nařízení Evropského parlamentu a Rady ES a relevantní judikatury Soudního dvora EU, klade tato skutečnost zvýšené nároky na odůvodnění rozhodnutí.*“ (podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1189/15, ze dne 13. 12. 2016).

Podobně je třeba podle nálezné judikatury Ústavního soudu nezbytné respektovat nosné důvody nálezů Ústavního soudu: „*Nerespektování nosných důvodů nálezů Ústavního soudu bez předložení dostatečně odůvodněné (konkurenční) argumentace způsobí vyložiti odchýlení od existující nálezové judikatury představuje ze strany obecného soudu porušení článku 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, článku 2 odst. 3 Ústavy, článku 89 odst. 2 Ústavy a článku 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.*“ (ÚS: Nerespektování nosných důvodů nálezů Ústavního soudu, podle nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 1. 2. 2013, sp. zn. IV. ÚS 3465/12).

Z výše uvedeného vyplývá, že pokud se rozhodce odchýlí od ustálené judikatury Nejvyššího nebo Ústavního soudu, mělo by odůvodnění této odchylky v rozhodčím nálezu obsahovat přesvědčivé argumenty a podle mého názoru i přesné vymezení nuancí ve skutkovém stavu, pro které je taková odchylka možná.[8] V opačném případě by bylo rozhodčí nález možno shledat v rozporu s čl. 2 odst. 2 Listiny[9], čl. 2 odst. 3 Ústavy[10], čl. 89 odst. 2 Ústavy[11] a čl. 36 odst. 1 Listiny[12].

Právní následky

Z hlediska právních následků je rozhodování rozhodce v rozporu s judikaturou Nejvyššího soudu či Ústavního soudu nesankcionovatelné, neboť rozhodčí nález vydaný v rozporu s ustáleným názorem Nejvyššího soudu či Ústavního soudu není možné zrušit postupem podle ust. § 31 z.r.ř., a to ani postupem podle ust. § 31 písm. e) z.r.ř.[13], neboť ta se týkají pouze procesních vad rozhodčího řízení (tedy procesu a nikoliv „hmoty“). Meritorní přezkum rozhodčího nálezu není přípustný.[14] Ústavní stížnost proti rozhodčímu nálezu také ne.[15]

Doporučení

Z důvodu, že je rozhodnutí rozhodčího soudu nebo rozhodce obsahově (meritorně) již dále nepřezkoumatelné, doporučuji všem, kteří stojí o služby rozhodců a chtějí jejich prostřednictvím využívat všech výhod, které rozhodčí řízení svým uživatelům nabízí, aby si vybírali rozhodčí instituce nebo konkrétní rozhodce s praxí v oblasti rozhodčího řízení,

kteře jsou současne znalé občanského a obchodního práva (či dalších odvětví hmotného práva), nejlépe z řad advokátů, jakožto stavovské entity, podléhající dohledu veřejnoprávní komory. Tak si mohou zajistit vysoký standard a kvalitu rozhodování, spočívající mj. v tom, že rozhodčí nález bude obsahově odpovídat aktuálním závěrům judikatury Nejvyššího a Ústavního soudu a že bude „držet“ tolik potřebný odborný standard rozhodování.

JUDr. Luděk Lisse. Ph.D., LL.M.,
autor je advokát a rozhodce

[LISSE LEGAL](#)

Jablonského 640/2,
170 00 Praha 7

Tel.: +420 777 705 807

e-mail: advokat@lisse.cz

[1] Srov. LISSE, L.: Nalézání práva rozhodci v nové judikatuře Ústavního soudu, článek publikovaný dne 20. 10. 2011 na právním portálu e-právo, pod č. 77917. Článek je dispozici ZDE. V článku se mj. uvádí, že „Rozhodčí řízení je řízením sporným (kontradiktorním), v jehož průběhu rozhodce hledá a v rozhodčím nálezu jako výsledečném aktu aplikace práva nalézá subjektivní práva a povinnosti obou stran rozhodčího řízení vůči sobě navzájem. S ohledem na požadavek řídit se při projednání a rozhodnutí věci hmotným právem tak rozhodce činí v souladu s objektivním právem.“

[2] Podle § 24 odst. 1 zákona č. [6/2002](#) Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, platí, že „Nejvyšší soud vydává Sbírku soudních rozhodnutí a stanovisek, ve které se v zájmu jednotného rozhodování soudů uveřejňují a) stanoviska Nejvyššího soudu zaujatá kolegií nebo plémem podle § 14 odst. 3, b) vybraná rozhodnutí Nejvyššího soudu a ostatních soudů.“

[3] Podle § 19 odst. 3 věta druhá z.r.ř. je rozhodčí řízení vždy neveřejné.

[4] Podle § 13 ObčZ platí, že „Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.“

[5] Srov. LISSE, L.: Rozhodce jako jiný orgán ve smyslu čl. 36 Listiny, publikovaný dne 29. 7. 2011 na právním portálu eLaw. Článek je k dispozici >>> [zde](#).

[6] Srov. např. publikované usnesení ÚS 174/02, nepublikovaná usnesení IV. ÚS 511/03, II. ÚS 805/06 a další.

[7] K tomu srov. MALIŠ, D.: Jak moc závazná či argumentačně použitelná jsou rozhodnutí Ústavního soudu? Článek publikovaný na právním portálu e-právo dne 2. 12. 2014. Článek je k dispozici >>> [zde](#).

[8] Srov. dále např. nález Ústavního soudu České republiky ze dne 9. 8. 2013, sp. zn. II. ÚS 2234/10, ÚS: Důsledky změny judikatury soudů v průběhu soudního řízení: „Soudy mají povinnost přistupovat ke změně judikatury nejen opatrně a zdrženlivě (tj. výlučně v nezbytných případech opodstatňujících překročení principu předvídatelnosti), ale též s důkladným odůvodněním takového postupu, jehož součástí musí nezbytně být i přesvědčivé vysvětlení toho, proč, vzdor očekávání respektu k

dosavadní rozhodovací praxi, bylo rozhodnuto jinak.“

[9] V čl. 2 odst. 2 Listiny se stanoví, že „Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.“

[10] V čl. 2 odst. 3 Ústavy se stanoví, že „Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.“

[11] V čl. 89 odst. 2 Ústavy se stanoví, že „Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby.“

[12] V čl. 36 odst. 1 Listiny se stanoví, že „Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“

[13] V ust. § 31 písm. e) z.r.ř. se stanoví, že „Soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí nález, jestliže straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat.“

[14] Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 10. 2009, sp. zn. 33 Cdo 2675/2007: „Měl-li by soud v rámci řízení o zrušení rozhodčího nálezu přezkoumávat jeho věcnou správnost, pozbyla by smyslu právní úprava rozhodčího řízení. S odkazem na § 3 odst. 1 obč. zák. nelze zrušit rozhodčí nález s odůvodněním, že výkon práva na plnění podle něho přiznané (s ohledem na konkrétní okolnosti věci) odporuje dobrým mravům a je tak podle tuzemského práva nedovolené.“. Dále srov. LISSE, L.: Přezkum věcné správnosti rozhodčího nálezu soudem, článek publikovaný na právním portálu e-právo dne 24. 2. 2010 pod č. ID 96294. Článek je k dispozici >>> [zde](#).

[15] Ústavní soud se nemůže ústavní stížností proti rozhodčímu nálezu zabývat, neboť by přezkoumával rozhodnutí rozhodce, tedy jiného subjektu než orgánu veřejné moci, čímž by překročil meze stanovené čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy (srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 339/02, sp. zn. IV. ÚS 511/03, sp. zn. III. ÚS 166/05 či sp. zn. III ÚS 145/03).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)